

EVRENSEL GÖÇEBELİK GERÇEĞİ

Herkesin birbirini kırdığı, toplumların yaşamın ayrıntılarında boğulduğu ve doğaya geniş bir açıdan bakıp anlamaya çalışmadığı ya da buna zaman bulamadığı bir çağda yaşıyoruz. İletişimde teknolojinin büyük bir ivme ile gelişimi sonucunda, bilgiye ulaşmada çağdaş insanın daha az enerji harcadığı bir dönemde, aslında birbirimizi ve doğayı daha iyi anlamamız gerekmez miydi? Eğer anlasaydık, üzerinde yaşadığımız bu ulu kürenin gerçekte derme çatma ve pek de uzun ömürlü olmayan basit bir barınaktan ibaret olduğunu ve evrenin doğal döngüsüne bağlı olarak eninde sonunda yok olup gideceğini bilirdik. Uygarlık tarihinde uzun yıllar, evrenin ufacık bir noktasında yaşadığımız bu küçük taneciğin içinde köşe kapmaca oyunu oynadık. Belli bir noktadan sonra toplumlardan bazıları yerleşik düzene geçerken bazılarımız ise konar göçer yaşamaya devam ettik. Aslında bu göç geleneği o toplumların kültürünün bir parçası idi.

Yerleşik hayata tutunan toplumlar ile yaşamlarını göçerek sürdüren toplumlar belli noktalarda karşılaştılar. Bu karşılaşma sonucunda ticaret ve kültür alışverişi yaptıkları gibi savaştılar da. Çünkü birbirlerinin yaşayış biçimlerini pek anladıkları söylenemez. Bir düşünün, örneğin göçebe toplumlardan biri etrafı surlarla çevrili bir başka toplum ile karşılaşıyor ve sınırlara aldırmaksızın yoluna devam etmek istiyor. Buna karşılık yaşadığı bölgeyi duvarlarla çevirenler, o bölgenin kendilerine ait olduğunu öne sürüyorlar. Göçebeler için evlerinin sınırları yaşadıkları doğal çevrenin yani gezegenin tümüne eşdeğerdir. Onlar için surlar ego sahibi, samimi olmayan ve az gelişmiş bir düşüncenin ürünü olabilir hatta hakaret bile sayılabilir. Dolayısıyla bu fikre ve onun getirdiği düşünce tarzına göçebeler "her yer bizim/hepimizin evidir sur da ne demek?" şeklinde bir tepki göstermiş olabilirler. Bana göre dünyanın amacına ulaşamamış en büyük yapısı Çin Seddi'dir. Nesiller boyu çalışıp halkından kısım o duvarı örmüşler ancak göçebeler defalarca "üzerinden" geçmişlerdir! Göçebeler sur ya da başka bir şekilde çevresini sınırlayan toplumların bu tutumunu kaba ya da anlaşılabilir bulmuş olabilirler. Çünkü onlar için yaşamın devamlılığını sağlayan en önemli etken her anlamda hareket etmek, doğayı ve yaşadıkları çevreyi bir bütün olarak kabul etmek ve onunla iç içe yaşayabilmektir. Tabii ki konu sadece duvarlar değil, bunun yanında tüm kültürleri ve düşünce biçimlerinin bu hem fiziksel hem de düşünsel duvara göre şekillenmesidir.

Bugün biz teknolojinin gelişmesiyle beraber koca bir çelişkinin içinde yaşıyoruz. Bir yandan bu gelişmeler hayatımızı belli noktalarda kolaylaştırırken diğer yandan ise üzerinde yaşadığımız küçük barınağımızı yıpratıyor, yoruyor ve kaynaklarını tüketip yine bizler için yaşanılmaz bir yer haline getiriyor. Bu iki durum aynı anda ilerliyor ve gelişiyor. Üstelik bu yıpratma, gezegenimizi koruyabilecek bir teknolojiye sahipken sürüyor. Bunun en temel sebeplerinden biri toplumsal ve siyasi düzenin teknolojik gelişme ile eş zamanlı ilerleyemeyişidir. Farkında olmamız gereken en önemli durum ise evini koruyamayan bir kişinin kendisinin de eviyle birlikte yok olabileceği gerçeğidir.

Kişisel yaşamlarımızda her şeyin bir sonu olduğunu, başlangıç ve sonuç gerçekliğini bir süreç olarak çok iyi biliriz ve bu gibi konuları yakın çevremizle sürekli irdeleriz. İşte bu

gerçeklik evrende de sadece daha geniş ve büyüleyici bir ölçekte var olmakta ve devam etmektedir. Her dakika ve her saniye nice yıldız sistemleri doğuyor ya da yok oluyor. Bunlar öyle uzaklıklarda gerçekleşiyor ki gözlemlenebilir evren sınırları içerisinde olsalar bile görüntünün yani ışığın bize ulaşması milyonlarca yıl sürebiliyor. Keşfedilen gezegenler ya da yıldız sistemleri o kadar uzak olabiliyor ki onları bulduğumuz anda gördüğümüz şekli milyonlarca yıl önceki hali olabiliyor. Yani şu anda 2 milyon ışık yılı uzaklıkta, içerisinde su barındıran bir gezegen bulursa, görüntüsü bize ulaşana kadar gezegenin kendisi ölmüş bile olabilir. Peki biz insan ırkı olarak uygarlığımızla tüm bunların neresindeyiz ve ne kadar bu gerçeklerle iç içe yaşıyoruz? Eğer bunları daha önce duyduğunuzu veya bildiğinizi düşünüyorsanız, o zaman size bilgilerinizin nicelik olarak işe yaramadığı, ayrıca onları kavramanız da gerektiğini hatırlatmalıyım. Peki tüm bunların göçebelerle ne ilgisi var? Haydi güneşimizi biraz tanıdıktan sonra evrende küçük bir gezintiye çıkalım!

Güneşimiz bizim ısı ve ışık kaynağımızdır ve yaklaşık 4,6 milyar yaşındadır. Bu sayı evrensel ölçütler temel alındığında bize Güneşimizin yaşamının ortalarında olduğunu gösteriyor. Yine evrendeki diğer yıldızlar ile kıyaslandığında ortalama bir kütleyle sahip olduğunu biliyoruz. Güneşimiz yaşlandığında daha da büyüyecek ve daha kızıl bir görünüme sahip olacak. Tıpkı insanlar gibi büyümesi ve yaşlanması onu var oluşunun sonuna götürecektir.

Güneş temelde yakıt olarak hidrojen kullanmaktadır. Çekirdeğindeki bu hidrojen atomları birbirleriyle çarpışarak inanılmaz bir enerji üretirler. Ancak yakıt bitmeye başladıkça Güneşimizin çekirdeği küçülecek ve hidrojen atomları sıkışmaya başlayacak. Daha sık hareket eden atomlar daha fazla enerji üretecek ve Dünya'ya daha çok ışık ve ısı gönderecek. Hidrojen bittiğinde Güneş helyum yakmaya başlayacak. Helyum yakan Güneş katmanlarını dışarı itecek ve büyümeye başlayacak. Alıştığımız görüntüsünün aksine kızıl bir yıldız olacak, Merkür ve Venüs gibi yakınındaki gezegenleri ve sonunda Dünya'yı da yutacak. Bu üç gezegen dışındakiler görece kurtulmayı başaracak çünkü Güneş tekrar kendi içine çökmeye başlayacak. Daha önce söylediğim gibi Güneşimiz ortalama bir boyuta sahip, bu nedenle öldükten sonra bir kara deliğe dönüşmesi pek olası değil. Bunun yerine inanılmaz bir ağırlığa sahip ancak boyutları Güneş'ten kat ve kat daha küçük bir beyaz cüceye dönüşecek. Bu yazıyı okuyanların kendi hayatları için endişelenmelerine pek gerek yok. Çünkü Güneş'in büyüyerek dünyayı yutması, enerjisini tüketip içine çökerek yok olmasına yaklaşık 4,5 milyar yıl var.

İnsanoğlunun yaşam süresi ve buna bağlı olarak gelişen zaman algısıyla düşünüldüğünde 4,5 milyar yıl bizim için hayal edemeyeceğimiz kadar uzun bir süredir. Bu süre içerisinde nükleer savaşlar ve buna benzer saçmalıklarla Dünya'yı kendimiz de yok edebilir ya da bir meteor çarpmasıyla karşılaşabiliriz. Diyelim ki bu zaman zarfında teknolojimiz yıldızlararası yolculuk yapacak ve insanlığı kurtaracak kadar gelişti. Buna bağlı olarak belki de Samanyolu gökadasındaki (galaksi) başka bir Güneş sistemine yerleştik ve insan varlığını kurtardık. Dahası o sistemdeki gezegenlerin atmosferlerini dönüştürüp kendimize yedek yaşam alanları oluşturduk ve çevre yıldızları da kolonileştirdik. Bu bizi evrensel işleyişten kurtarır mı? O yıldızlar da sönmeyecek mi? Evrenin o bölgelerinde de yaşamımızı

tehdit eden farklı unsurlar olmayacak mı? Peki ya bir diğer astronomik tespite göre 2,2 milyon ışık yılı uzaklıkta, bize en yakın gökada olan Andromeda'nın (M31) saatte yaklaşık 250.000 mil (402.336 km) hızla, küçük evimizin de içinde bulunduğu Samanyolu gökadasına doğru yol alması ve bundan aşağı yukarı 4 milyar yıl sonra, iki gökadanın çarpışarak birleşeceği gerçeği ne olacak? Biz Samanyolu gökadası içinde bir yerlere sığınsak bile bu sonsuza kadar rahat yaşamamız için yeterli bir hamle olmayacaktır. Güncel bir veri daha eklemek gerekirse gözlemlenebilen en parlak gökada olan W22460526 gezegenimizden 12,4 milyar ışık yılı uzaklıkta tespit edildi. Bu uzaklık neredeyse bizim gözlemleyebildiğimiz evrenin sınır noktasındadır. Bu gökada o kadar büyük ki komşusu olan 3 gökadayı yutmaya başladı. Yani söylemeye çalıştığım tüm bu hayal gücümüzü zorlayan olaylar astrofizikçiler tarafından keşfedilmekte ve incelenmektedir. Peki tüm bunlar ne demek?

Göçebelik, yaşamsal değerleri korumak ve yaşamı sürdürmek için evrenin kanunlarıyla işleyen, varlığımızın ilerlemesi ve uygarlıkların gelişmeleri için, insanoğlunun kaçamayacağı ve öğrenmek zorunda olduğu, gerçekliğin ta kendisi konumundaki bir doğal manevradır. Eninde sonunda yok olacak gezegenimizden kaçarak sığındığımız yerde de sonsuza kadar kalmamız olası değildir. Daha önce belirttiğim tüm etkenler, onlardan fazlası ve evrenin derinliklerinde saklı henüz bilmediğimiz birçok etken bizi sürekli göçmeye ve kurduğumuz uygarlığı da yanımızda taşımaya zorluyor. Bu bir seçim değil doğanın kanunudur.

İnsanlığın, özünde göçebe olduğunu ve olması gerektiğini fark etmesi için bunu algılayabilmesi gerekmektedir. Bu algı ise evrensel anlamda, küçük bir zaman aralığında, yani insan yaşamı ile açıklanabilecek bir zaman sürecinde mümkündür. Tarihteki göçebe kültürleri inceleyebilmemiz, bunun görece çok uzun bir zaman önce olmayışıdır. Ancak eğer bugün tüm insanlığında göçtüğünü ve bu kültüre ait olduğunu algılayabilmemiz için milyarlarca yılın nereye sığabileceğini kestirebilmemiz gerekmektedir ki bu da pek mümkün değildir.

Bir düşünce deneyi yapacak olur isek, diyelim ki odanızın bir ucunda duruyorsunuz ve diğer ucundaki bir kitabın yanına gidip onu almak istiyorsunuz. Kitap ile sizin aranızda, yolda karşılaşılabileceğiniz bazı engeller olduğunu varsayalım. Bunlardan ilki uzun zamandır aradığımız bir eldiven, ikincisi adım atacağımız yerde durup yürümenize engel olan bir yastık, sonuncusu ise kitaba yakın bir masanın üstünde çalan telefon olsun. Bunları bulduğunuz ortama göre gözünüzde canlandırın.

Kitaba erişiminiz şöyle olur:

1. Önce kaybettiğiniz eldiveninizi görün ve onu bulduğunuz için sevinirsiniz. Eldiveni alıp yolunuza devam edersiniz.

2. Yürümenize engel olan yastığı kenara çekersiniz ve önünüzü açarsınız.
3. Eğer ulaşmanız gereken kitap çalan telefondan daha önemli ise telefonu susturur ve kitaba yönelirsiniz.
4. Eğer telefon çağrısının kitaptan daha önemli olduğunu düşünüyorsanız önce ona cevap verirsiniz.

Tüm bu işlemlerin 10 saniye sürdüğünü düşünürsek, sizi dışarıdan izleyen biri ne yapmaya çalıştığınızı kolayca anlayacaktır. Kitaba ulaşip ulaşmayacağınızı da telefonu açmak ya da açmamak konusundaki yaptığınız seçim belirleyecektir. İşlemin 10 saniye süreceğini belirleyen faktör sizin hareket hızınızdır. Eğer erişme işleminiz 10 saniye değil de 1.000 yıl sürseydi, hareket hızınızın ne kadar düşük olabileceğini hayal edebilir misiniz?

Bu zaman algısını matematiksel bir formül ile anlatalım.

$$\begin{array}{l} \mathbf{x} = \text{Yol} \\ \mathbf{t} = \text{Zaman} \quad \rightarrow \quad \mathbf{V} = \frac{\mathbf{x}}{\mathbf{t}} \\ \mathbf{V} = \text{Hız} \end{array}$$

$$V_1 = \frac{5}{10} = 0,5 \text{ m/sn}$$

(5 **metrelik** bir uzaklığı 10 **saniyede** gidebilmek için hız (V_1) $\rightarrow$ 0,5 m/sn).

Bu da **saatte 1,8 kilometre** hızla gitmek demektir.

$$V_2 = \frac{5}{315576.10^5} \text{ m/sn}$$

(5 **metrelik** bir uzaklığı 1.000 **yılda** gidebilmek gereken hız (V_2) $\rightarrow$ $\frac{5}{315576.10^5}$ m/sn)

Bu da **saatte 570386.10⁻¹⁵ kilometre** hızla gitmek demektir.

Yani aslında 5 metrelik bir uzaklığı 1.000 yılda gidebilmemiz için, $\frac{5}{315576.10^5}$ m/sn kadar yavaş ilerlememiz gerekir. Bir başka cümle ile anlatacak olur isek, eğer siz saniyede $\frac{5}{315576.10^5}$ metre giderseniz 1.000 yılda 5 metre yol almış olursunuz.

Bu veriler ışığında aslında anlatılmak istenen, tüm insanlığın şu anda bile göçebe yaşadığı, ancak bunun fark edilmesi ve algılanması neredeyse mümkün olmayan çok yavaş bir hızda sürdüğüdür. Bu gerçekliğin yavaş algılanması, evrensel zaman ölçütleri düşünüldüğünde çok geniş bir sürece yayılmış olmasından kaynaklanmaktadır. İnşa ettiğimiz uygarlıklar bu göç gerçeğine bağlı olarak, yanımızda taşımakla yükümlü olduğumuz birikimlerimizdir.

Tarihte göçebe yaşadığı bilinen halklar ile ilgili bir söz söylerken artık iki kere düşüneceğinizi umuyorum. Çünkü onların evi, içerisinde yaşadıkları alanın belli sınırlar içeren kısımları değil, tümüdür!

Umu Deniz Topçuoğlu

31.01.2019